

BORUKTOLU (MERAM / KONYA) KÖYÜ'NDEN ÂDET VE İNANMALAR

Sevilay AYVA *

Boruktolu köyü, Konya-Karaman yolunun 20. kilometresinde, 3 kilometre içeride sağ taraftadır. Köy, merkez Meram ilçesine bağlı olup, il merkezine uzaklığı 18 kilometredir. Köyün 1770 yıllarında kurulduğu sanılmaktadır. Köyün kuruluşu hakkında şu efsane anlatılmaktadır: *Ahmet adında Konyalı bir çoban yaylaya çıkmak amacıyla köyün olduğu yere gelir. Bu bölgede de bol miktarda **boruk** adı verilen yabanî bir ot yetişmektedir. Ahmet, çobanlık yaptığı için barınmak amacıyla bu otlardan kendisine bir **tol** (ev) yapar. Ahmet'in düzenini ve bu bölgenin verimliliğini gören diğer çobanlar da buraya yerleşirler. Onlar da boruk otundan evler yaparlar. Böylece, köyün adı da "boruk otundan yapılmış tol (ev)" anlamına gelen **Boruktolu** olmuştur.* Köy, 140-150 hane olup 700-750 nüfusludur. Köyde genellikle tarım ve besicilik yapılmaktadır.

Boruktolu köyü şehre yakın bir coğrafyada bulunmasına rağmen geleneksel değerlerini yaşatmayı başaramış bir köydür. Köyde yapmış olduğumuz derlemeler neticesinde gördük ki burada sözlü edebiyat hâlâ canlı bir şekilde yaşamaktadır. Derlemelerimiz sırasında masal, efsane, halk hikâyesi ve fıkra gibi mensur ürünlerin yaygın bir şekilde anlatıldığını gördük ve bu ürünlerden bolca derledik. Bunları ileride değerlendireceğimizi söyleyerek bu yazının konusu olan âdet ve inanmalarımızdan bahsetmek istiyoruz.

Âdet ve inanmalarımız, köklerinin mitolojiye dayanmaları açısından oldukça önemli halk bilimi unsurlarıdır. Bunlar Türk düşünce sisteminin kalıntıları olarak günümüze kadar yaşayagelmişlerdir. Günümüzde, bunlara ister inanılsın, ister inanılmasın milletimiz tarih sahnesinde görünüşünden beri hayatını bu normlara göre tanzim etmiştir.

Boruktolu köyünde de bu âdet ve inanmaların çok önemli görevlerinin olduğunu gördük. Burada yaptığımız derlemelerin birçoğunun kökeni Türk inanç sistemine dayanmaktadır. Bu âdet ve inanmaların bir bölümünü, yapmış olduğumuz sınıflamaya göre aşağıda veriyoruz.

* Boruktolu Köyü İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmeni.

I. HAMİLELİK, DOĞUM, VE ÇOCUKLA İLGİLİ ÂDET VE İNANMALAR

A. ÂDETLER

1. Hamile bir kadına istediği her şey verilir.
2. Doğum yapan kadının eline kına yakılır.
3. Doğum yapan kadına yemek götürülür.
4. Yeni doğan çocuğun koluna mavi boncuk takılır.
5. Yeni doğan çocuğa üzerlik otu yakılıp tütsülenir.
6. Çocuğun kırkıncı günü kurban kesilir.
7. Bir çocuğun kırkı çıkartılırken kırk evden birer anahtar toplanır ve yıkanacağı suyun içine atılır.
8. Bir çocuğun kırkı çıkartılırken köyde, Karagözler (bir sülâle)'de bulunan kırk anahtardan biri istenir ve çocuğun yıkanacağı suyun içine atılır.
9. Çocuğa nazar değdiği zaman üzerlik otu tütsülenir.
10. Bir bebeğe yeni bir kardeş geldiği zaman “Onun pabucu dama atıldı.” denir.

B. İNANMALAR

1. Hamile bir kadın saçını keserse çocuğun aklı kıt olur.
2. Boş beşik sallanırsa çocuk ölür.
3. Çocuğun üstünden atlanırsa çocuğun boyu kısa kalır.
4. Diş çıkaran çocuk için “diş bulguru” dökülür, bu bulgur tanelerinden otuz ikisi bir ipe dizilerek çocuğun koluna takılır. Amaç dişlerinin sağlam ve eksiksiz olmasıdır.
5. Dişi çıkan bir çocuğun dişi dama atılır. Bundan amaç ise o evin ineklerinin, koyunlarının, vb. çoğalacağı inancıdır.

II. ÖLÜM VE ÖLÜLERLE İLGİLİ ÂDET VE İNANMALAR

A. ÂDETLER

1. Bir kadın öldüğü zaman, gençken kesip sakladığı saçını boynuna dolandırır.
2. Genç bir kız öldüğü zaman, saçları uzunsa kesilir.
3. “Cenaze şişmesin.” diye ölen kişinin üzerine bıçak, makas, vb. şeyler konulur.
4. Ölen kişinin elbiseleri yakılır.

5. Cenaze evine yemek götürülür.
6. Cenaze evinde “Başınız sağ olsun.” diyenlere şeker dağıtılır.
7. Ölümünden kırk gün sonra o ev sahibi yemek yapar ve köylüyü davet eder.
8. Bir kişi ölünce, o evden kırk gün boyunca helvalı ekmek dağıtılır.
9. Ölen kişinin yakınları, ölünün yıl dönümünde mezara şeker koyarlar.
10. Bir evden cenaze çıktığı zaman, o ev bütün köylüye kibrit dağıtır.

B. İNANMALAR

1. Bir kadın öldüğü zaman, saçları uzunsa boynunun iki yanından çene altından bağlanır. Çünkü dirileceği zaman saçlarından tutacağına inanılır.
2. Ölen kişinin diz kapaklarına, yanaklarına ve kollarına “Nur gibi parlansın.” diye pamuk koyulur.
3. Ölünün arkasından ağlanırsa ölünün ızdırap çekeceğine inanılır.
4. Akşam vakti sakız çiğneyen kişinin ölü eti çiğnediğine inanılır.

III. DÜĞÜNLE İLGİLİ ÂDET VE İNANMALAR

A. ÂDETLER

1. Oğlan, evlenmek istediği zaman, babasının ayakkabısını çiviyle duvara çakar.
2. Oğlan, evlenmek istediği zaman, pilâvın ortasına kaşık saplar.
3. Kız, evlenmek istediği zaman, bulaşıkları şangır şungur yıkar.
4. Bir eve gelin geldiği zaman “Dili tatlı olsun.” diye diline bal sürerler.
5. Damat, gelinin yüzünü açarken altın takar.
6. Gelin, oğlan evine gelirken kapı önünde testi kırar.
7. Gelinin yastığının altına bıçak konur.
8. Gelin, oğlan evine getirdiği oklavayı kırar.
9. Gelin, kaynatasının verdiği oklavayı kırar.
10. Güveyi, gerdek gecesinde odasına girerken yumruklanır.
11. Yeni gelen geline ayna tutulur.
12. Gelin geldiği zaman, suyun içine buğday, arpa, vb. tahıllar atılır.
13. Gelin, oğlan evine geldiği zaman, kapının eşiğine yağ koyarlar.
14. Gelin, oğlan evine geldiği zaman, üzerlik otu tütsületirler.
15. Düğünlerde, gelin arabasının önü kesilir, kaynatadan para, yiyecek, vb. şeyler istenir.

16. Bir evden kız çıktığı zaman, o evin bacası kırılır.
17. Gelin yeni evine indiği zaman, oğlanın babasının takkası (şapka) kapılır.
18. Damat, düğün gecesi yatsı namazına gittiği zaman, ayakkabısı çalınır ve para istenir.
19. Gelin, arabadan indiği zaman, oğlan evinden para atılır.
20. Gelin, arabadan indiği zaman, oğlan evinin bacalarına silah atılır ve kırılır.
21. Geline mavi boncuk takılır.
22. Kaynana, gelinin önünde “Nazarlar çatlasın.” diye testi kırar.
23. Gelin, oğlan evine geldiği zaman, horoz kesilir.
24. Gelin, oğlan evinden içeri girerken, kapıya yağ sürer.
25. Kaynata, gelin geldiği zaman bir kurban keserek kanını gelinin ve damatın alınına sürer.
26. Gelin, arabadan inerken “indirmelik” ister.
27. Gelin geldiği zaman, ayaklarının altına su dökerler.
28. Damat gerdeğe girerken, ateşin üzerinden geçirilir.
29. “Gelinin üzerinden “Temiz olsun.” diye su dökerler.
30. Kına gecesinde oğlan evinde çetnevir yapılır.
31. Gelin oğlan evine gelince iki kaşık verilir.
32. Düğünde gençler koyun kılığına girerek yol kesip düğün arabasından para, yiyecek, vb. isterler.
33. Gelin, oğlan evine geldiği zaman, eline verilen buğdayı kalabalığa savurur.

B. İNANMALAR

1. Kına gecesinde “Bereketi bol olsun.” diye kaynana, gelinin eline para koyar.
2. Gelin, kız evinden çıkarken, “Nazar değmesin, kocasından ayrılmasın.” diye gelinliğine iğne sokulur.
3. Gelin, kız evinden çıkarken, “Geri dönmesin.” diye beline kuşak bağlanır.
4. Gelinin başına “Nazar değmesin.” diye duvak örterler.
5. Gelinin yüzüne “Nazar değmesin.” diye kara sürülür.
6. Gelin, oğlan evine gelirken “Yeni evimde mutlu olayım.” diye testi kırar.
7. Yeni gelinler, nazarlardan korunmak için yastıklarının altına bıçak korlar.
8. Gelin gelirken ayaklarının altına “Koyun gibi olsun.” diye koyun postu serilir.
9. Bir kız evlenirken, “Onların da hayırlısıyla nasipleri çıksın.” ayakkabısının altına bekar arkadaşlarının adını yazar.

IV. ÇEŞİTLİ KONULARLA İLGİLİ ÂDET VE İNANMALAR

A. ÂDETLER

1. Bir evin oğlu askere gideceği zaman, o evin bacasını kırarlar.
2. Bir kişi askere gideceği zaman, onun ağzına emzik ve şeker verilir.
3. Yağmur yağdığı zaman, çocuklar bir tepsiyi başlarına koyup her evden yiyecek isterler.
4. Selâlar verilirken temizlik yapılmaz.
5. Üç ayların başında yufka dağıtılır.
6. İnek buzağıladığı zaman, ahıra üzerlik otu yakılarak tütsü yapılır.

B. İNANMALAR

1. Dolu yağdığı zaman, yavaşlaması için avluya kaşık atılır.
2. Yedi gün boyunca dokuz tane yıldız sayan nişanlısını yada sevgilisini görürmüş.
3. Nal bulan şanslı olur.
4. Bir eve örümcek inerse o eve misafir geleceğine inanılır.
5. Akşam vakti elden ayaktan diken çıkarılırsa o diken gelin olurmuş.
6. Tırnaklarını kesen kişi elini yıkamazsa nereye gitse sürünür, mutlu olmazmış.
7. Kapı eşiğine oturulursa şeytan çarpar.
8. Kara kedi uğursuzluk getirir.
9. Ayna kırmak yedi yıl uğursuzluk getirir.
10. Evin içinde şemsiye açmak uğursuzluktur.
11. Gidenin arkasından ev süpürülmez.
12. Bir kişinin iki tarafında da kabakulak çıkarsa o kişinin çocuğu olmazmış.
13. Cuma günü “Kafam ağrıyor.” dersin haftaya kadar ağrırmış.

Görüldüğü gibi Boruktolu köyü, âdet ve inanmalar yönünden çok zengin bir kültüre sahiptir. Bu âdet ve inanmaların Türk inanç sisteminin izlerini taşıdıkları açıkça görülmektedir. Bunların incelemesini ve Türk mitolojisi açısından tahlilini başka bir yazımıza bırakmak istiyoruz. Nitekim yapmış olduğumuz derlemelerde daha birçok halk bilimi unsurunun burada canlı bir şekilde yaşadığına şahit olduk. Bunları da en güzel şekilde değerlendireceğimizi belirtelim. Derlemelerimizde bize yardımcı olan bütün kaynak şahıslara (öğrenci ve velilerine) teşekkür ediyoruz.

Sonuç olarak diyebiliriz ki teknolojinin akıl almaz gelişimi karşısında bir dönem hayatımızı tanzim ettiğimiz folklorik değerlerimizi yaşatmalı, korumalı, derlemeli ve fırsat buldukça yazıya aktarmalıyız. Bugün burnleri bazıları yaşamaktadır; bizler derledik, birileri okuyabilecek vezerinde dşnebilecekler. Ya 20-30 yıl sonraki nesil? Acaba onlar bizim yakalayabildiğimiz bu küçük şansları yakalayabilecekler mi? Biz yine de olumlu düşünüyor ve derlemelerimizin amacına ulaşacağına inanıyoruz.